

COLEGIUL NOUA EUROPĂ

ISTORIA RECENTĂ ÎN EUROPA

*OBIECTE DE STUDIU, SURSE,
METODE*

Lucrările simpozionului internațional
organizat de Colegiul Noua Europă

București, 7 - 8 aprilie, 2000

Seria de publicații RELINK

Copyright © 2002 – New Europe College

ISBN 973-85697-0-2

Problema surselor în studiul istoriei contemporane a României

GHEORGHE ONIȘORU

Studiul istoriei contemporane a României pare a fi, la o primă vedere, neproblematic, atât datorită abundenței surselor, cât și datorită existenței unui mare număr de martori oculari. Însă cercetătorul care studiază anii de după cel de-al doilea război mondial este conștient de faptul că își asumă o sarcină dificilă; dificilă, întrucât demersul istoricului e întotdeauna pândit de pericolul unor interpretări superficiale.

Comunicarea de față are ca subiect problema surselor, în particular cea a arhivelor, referitoare la istoria contemporană a României între 1945 și decembrie 1989.

În ultimii zece ani, un număr important de cercetători români, printre care se numără și istoricii noii generații, au abordat subiecte privind istoria României comuniste: anii 1944 – 1947, “democrația populară”, au reprezentat inițial subiectele cele mai studiate. Dar alături de acestea a fost abordată o nouă problematică: rezistența anti-comunistă, distrugerea elitelor, dărâmarea bisericilor, lupta pentru putere în interiorul partidului comunist, epoca Gheorghe Gheorghiu-Dej, serviciile secrete și nașterea Securității, cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu.

O primă mare dificultate întâmpinată de cercetători a fost situația Arhivelor fostului Comitet Central al Partidului Comunist Român. Datorită faptului că în timpul evenimentelor din decembrie 1989 Arhiva a fost transferată la Pitești și depozitată

în condiții precare, readucerea ei la București s-a petrecut extrem de lent. După zece ani, această Arhivă nu este încă pusă în întregime la dispoziția istoricilor. În momentul de față, la sediul Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București pot fi cercetate câteva fonduri ale acestei arhive.

Pentru a compensa acest neajuns, cercetătorii au utilizat arhivele regionale ale Partidului Comunist din Iași, Cluj, Timișoara etc. În aceste arhive pot fi găsite date esențiale pentru studiul anilor 1944 – 1964.

În cadrul Arhivelor Centrale din București, cele mai importante documente se găsesc în câteva fonduri, dintre care amintim Președinția Consiliului de Miniștri, Direcția Generală a Poliției, Inspectoratul General al Jandarmeriei.

Recursul la arhive este neîndoiește indispensabil pentru orice cercetare serioasă. O astfel de cercetare este condiționată de calitatea dosarelor și ea este făcută cu atât mai necesară de faptul că multe dintre informațiile vehiculate de istoriografia comunistă sunt false sau trimit la dosare devenite de negăsit.

Acesta este motivul pentru care apelul la sursele primare a constituit pentru noi o prioritate. În ceea ce privește calitatea acestor dosare, trebuie remarcat că pentru perioada 1944 – 1948 raporturile informaționale sunt foarte clare, iar pentru sfârșitul acestui interval ele pot fi cu ușurință înțelese, dacă acordăm un sens adecvat unor termeni ca *democrați* sau *reacționari*.

În afara dificultăților de natură obiectivă, cercetătorii s-au confruntat în studierea arhivelor cu probleme birocratice, precum și cu probleme legate de condițiile inechitabile ale accesului la documente. Spre exemplu, anumite fonduri, dosare sau documente pe care voiam să le studiez și pe care le-am cerut în sala de lectură, nu puteau fi găsite pentru mine și alți istorici, în timp ce alți cercetători puteau avea acces la ele. Mai mult decât atât, unele documente pe care le-am solicitat

și care “nu existau” în arhive, au fost ulterior publicate în seriile editate de Arhivele Naționale.

O ocazie binevenită de a întreprinde o cercetare mai amplă asupra unor subiecte privind perioada comunistă a constituit-o deschiderea, în 1995, a unei săli de lectură pentru studierea Arhivelor Serviciului Român de Informații. Deși sala respectivă este de dimensiuni reduse, și cu toate că la început lipsea un inventar al fondurilor, atmosfera este favorabilă studiului. Cercetătorii au posibilitatea de a studia dosarele Fondului Penal și ale Fondului Documentar.

Primul conține informații cu privire la marile procese politice din epoca României comuniste. Un avantaj îl constituie faptul că aceste dosare sunt însoțite de informații asupra activității politice a celui care face obiectul dosarului. Spre exemplu, Iuliu Maniu și alți membri ai Partidului Național Țărănesc, închiși în 1947, fac obiectul dosarului nr. 40.001, dosarul 40.002 este rezervat lui Lucrețiu Pătrașcanu și există de asemenea dosare ale anchetării lui Teohari Georgescu și Vasile Luca.

Pentru a sublinia importanța Fondului Penal, aș da un singur exemplu: realizarea unui studiu exhaustiv asupra reformei monetare din 1947 este practic imposibilă fără consultarea dosarului Vasile Luca.

În ceea ce privește Fondul Documentar, acesta conține dosare referitoare la diverse subiecte legate de instaurarea sistemului comunist în România, de formele de rezistență, de apariția și activitatea Securității.

Ultimul punct al intervenției mele se referă la consecințele Legii 187/1999, cunoscută sub numele de legea Ticu Dumitrescu, cu alte cuvinte, la apariția Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

Din perspectiva cercetătorului, consider ca foarte important faptul că una dintre direcțiile principale de activitate ale

Consiliului o va constitui relația cu cercetarea științifică. Există în cadrul Consiliului o Direcție de cercetare și intenția noastră este de a colabora cu istorici și alți specialiști din domeniul științelor sociale pentru a studia subiecte legate de perioada comunistă. Un mare avantaj îl constituie faptul că, în activitatea sa, Consiliul poate utiliza documente interne ale fostei Securități, documente a căror consultare este, altminteri, interzisă prin legea arhivelor.

Iată de ce, dincolo de importanța pe care activitatea Consiliului o are din punct de vedere moral, existența acestuia oferă o nouă șansă studiului istoriei contemporane și recente a României. O relație de colaborare între Consiliu, cercetători (fie ei istorici sau nu) și instituțiile publice (Academia Română, Universități, etc.) sau private (cum este cazul Colegiului Noua Europă), deschide una din cele mai bune căi de a ne cunoaște mai bine trecutul și, totodată, de a ni-l asuma.

Traducere de Ciprian Tudor